

Marian Gucwa

Zestaw narzędzi Stefana Mrożewskiego (1894-1975)

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 26, 415-417

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZESTAW NARZĘDZI STEFANA MROŻEWSKIEGO (1894 -1975)

Il. 1. Zestaw narzędzi.

Po lewej:

- kostka introligatorska – MNKi/GR/3535
- wałek – MNKi/GR/3536
- gładzik – MNKi/GR/3537.

Po prawej, od góry:

- nożyk – MNKi/GR/3534
- dłutko – żłobak o profilu V -MNKi/GR/3533
- rylec – MNKi/GR/3532
- rylec półokrągły – MNKi /GR/ 3531
- rylec czterorzędowy – MNKi/GR/ 3530
- rylec pięciorzędowy – MNKi/GR/3529
- rylec sześciorzędowy – MNKi/GR/3528
- rylec siedmiorzędowy – MNKi/GR/3527
- rylec ośmiorzędowy – MNKi/GR/ 3526

Narzędzia drzeworytnicze Stefana Mrożewskiego (1894-1975) ofiarowane przez Andrzeja i Janinę Mrożewskich (syna i jego żonę), mieszkających na stałe w Kanadzie, należą do najcenniejszych obiektów, jakie wzbogaciły zbiory Działu Rycin w ostatnich latach.

Il. 2. Widok drewnianych rękojeści narzędzi z wrytymi przez Stefana Mroźewskiego monogramami MS.

Okazją do przekazania tych osobistych pamiątek stała się organizowana w 2010 roku wystawy klocków drzeworytniczych artysty, które już wcześniej otrzymało w darze kieleckie muzeum. Chociaż drzeworyty i matryce graficzne Stefana Mroźewskiego znajdują się w zbiorach wielu innych polskich instytucji, to żadna z nich nie dysponuje tak pełnym zestawem obiektów związanych z tym artystą. Pozostałe po nim narzędzia można było jedynie obejrzeć na wystawie czasowej zorganizowanej w 2004 roku przez Bibliotekę Narodową w Warszawie.

Zestaw, który trafił do zbiorów Działu Rycin służył do tworzenia drzeworytów sztorcowych, różniących się od tradycyjnego drzeworytu wzłużnym cięciem klocka w taki sposób, aby po jego wydrukowaniu pozostawał biały ślad narzędzia. Tej technice Stefan Mroźewski był wierny przez całe życie, a jego mistrzostwo warsztatowe spotkało się z uznaniem miłośników sztuki drzeworytniczej i przyniosły mu przydomek „Czarodziej rylca”. W skład zestawu wchodzi: nożyk, żłobak i różnego rodzaju rylce do opracowania matrycy, wałek do nanoszenia farby drukarskiej i kostka introligatorska do ręcznego odbijania drzeworytów w małym formacie. Wszystkie rylce i żłobak posiadają tłoczone na ostrzach napisy, na trzech z nich występują dodatkowo znaki firmowe. Dzięki nim można było zidentyfikować następujących producentów A.J. Renard (Francja), Vautier (Szwajcaria), Edward C. Lyons Company (USA).

Wartość całego daru podnoszą rylce na drewnianych rękojeściach niektórych narzędzi monogramy wiązane MS (Mroźewski Stefan), identyczne z tymi których używał do sygnowania swoich grafik. W jego warsztacie drzeworytniczym zwraca uwagę fakt, że poza podstawowymi narzędziami używanymi powszechnie przez grafików, korzystał z bogatego wyboru rylców wielorzędowych, które stanowią najliczniejszą grupę obiektów w całym zestawie. Każdy z pięciu egzemplarzy różni się liczbą ząbków służących do cięcia cienkich, równoległych linii. Na szeroką skalę artysta zastosował je przy tworzeniu ilustracji do *Boskiej Komedii* Dantego, które stały się monumentalnym dziełem jego życia ukończonym w 1969 roku.

Na egzemplarzu przechowywanym w Dziale Rycin można stwierdzić ich różnorodne wykorzystanie: do modelowania postaci w szatach i ukazanych w akcie, oraz do kształtowania luźnych przeźroczystych draperii. Krótkie, gęste cięcia wypełniające kontury przedstawianych osób świadczą o precyzji artystycznego warsztatu Stefana Mroźewskiego. Na jego ukształtowanie miał wpływ okres studiów w warszawskiej Szkole Sztuk Pięknych i późniejsze związki ze Stowarzyszeniem Artystów Grafików „Ryt”. W tym kręgu rozwijała się szkoła polskiego drzeworytu, w której jego „sztorcowa” odmiana cieszyła się szczególnym uznaniem, ze względu na odrębność środka wyrazu, od pozostałych dziedzin grafiki.

Podobnie jak Stefan Mroźewski, inni artyści uprawiający tę technikę w okresie XX-lecia międzywojennego wzbogacali swój warsztat, wprowadzając do niego

rylce wielorzędowe. Odnotowano to również w artystycznej biografii twórcy narodowej szkoły polskiego drzeworytu Władysława Skoczylasa, który zaczął się nimi postugiwać, stosunkowo późno (od roku 1928).

Marian Gucwa

LITERATURA:

Czarodziej rylca. Wystawa w sto dziesiątą rocznicę urodzin Stefana Mrożewskiego 1894-1975, 2004, A. Pietrzak, red. Ozimek A., Kozłowska M., poz. 400.

Mielcarska-Kaczmarczyk J., *Stefan Mrożewski. Warsztat artysty, Katalog wystawy*, Muzeum Narodowe w Kielcach, Kielce 2010, s. 8.

Grońska M., *Nowoczesny drzeworyt polski (do 1945 roku)*, Zakład Narodowy im Ossolińskich, Wrocław 1971, s. 99.

PARA NARCIARZY

Stefan Mrożewski (1894-1975)

Monte Sereno 1963

Sygn: l.d. MS (monogram wiązany) z herbem Prus

Linoryt, linoleum na drewnianej sklejce

Wymiary 20,3 x 7,5 x 2,3 cm

MNKi/GR/3422

Na rewersie napisy ołówkiem: *Para narciarzy w górach na śniegu MrożewskiStef*, czarnym długopisem: *Karta świąteczna Para narciarzy Monte Sereno 1963*

Scena zjazdu pary narciarzy została potraktowana dynamicznie z podkreśleniem sportowej postawy dziewczynki na pierwszym planie. Pochyla się do przodu na ugiętych w nogach, z uniesionymi wysoko, skierowanymi do tyłu kijkami narciarskimi. Pęd wiatru unosi jej warkocze z kokardami i rozwija długi, kraciasty szal. Jej narty pozostawiają za sobą długi ślad w postaci strumienia linii, uwydatniający ruch. Ma na sobie dwuczęściowy sportowy strój i wełnianą czapkę na głowie. Powyżej niej, narciarz ukośnie przecina stok odpychając się mocno kijkami, za nim w oddali zarysowana mała sylwetka innego zjeżdżającego. Narciarz ma dwuczęściowy strój i czapkę przypominającą tyrolski kapelusik. Z prawej strony kompozycji stoi pojedyncze drzewo, za którym widać wierzchołki świerków porastających strome zbo-

Il. 1, *Para narciarzy*, 1963.